

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра німецької філології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Алла КОРОЛЬОВА

(підпис)

« 08 » вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах
(назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки доктор філософії

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 Філологія

освітньо-наукова програма Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство

статус дисципліни дисципліна вільного вибору аспіранта

Форма навчання денна, вечірня, заочна

Навчальний рік 2023 - 2024

Семестр III

Кількість кредитів ЄКТС 3

Мова навчання українська

Форма підсумкового контролю залік

Розробник:

Гамзюк Микола Васильович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри німецької філології Київського національного лінгвістичного університету.

Рецензенти:

Школяренко Віра Іванівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

Шутова Марія Олександрівна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету.

Схвалено на засіданні кафедри німецької філології КНЛУ, протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

Гамзюк М. В.

Схвалено на засіданні вченої ради університету, протокол № 2 від «09» вересня 2022 р.

Проректор з наукової роботи

Алла КОРОЛЬОВА

1. Мета вивчення дисципліни:

сприяти формуванню у аспірантів системи науково-лінгвістичного мислення, чіткого уявлення про фразеологію як мовознавчу дисципліну та її тісні зв'язки з іншими науками: лексикологією, граматиною, фонетикою; історію, соціологією, культурологією тощо.

Специфіка цього курсу полягає в тому, що він формується на базі традиційних загальнолінгвістичних понять: мова, мовлення, мовленнєва діяльність, парадигматика, синтагматика, варіант, інваріант, семантичні відношення, стилістичні синоніми тощо, а також тексту, текстових категорій, інтерпретації тексту (змісту та форми).

Фразеологія як наукова дисципліна передбачає наукове осмислення мовних явищ, що вивчаються, вона також висвітлює наукові досягнення у галузі лінгвістики тексту. За основу опису фразеологічних ресурсів мови як системи взято рівневий принцип: від опису одиниць і відношень між ними у межах фонетичного, граматичного, лексичного рівнів до аналізу мовних одиниць у межах тексту.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану):

3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:

	Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	20 год.	2 год.
семінарські заняття	10 год.	4 год.
практичні заняття	–	–
консультації	–	–
самостійна робота	60 год.	84 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни:

3.1. Знати іноземну мову на рівні не нижче C2; основні прийоми пошуку та аналізу наукової інформації; основи теорії дискурсу та тексту; структурно-композиційні, мовні, комунікативні та риторичні особливості різножанрових текстів наукового дискурсу.

3.2. Вміти писати іноземною мовою резюме/CV і супровідний лист, писати іноземною мовою анотації і резюме, адекватно структурувати писемний текст (параграфи, заголовки, засоби зв'язку (логічні сполучники тощо), писати тези конференцій, створювати стендові доповіді.

Для успішного освоєння дисципліни аспіранти повинні володіти знаннями в області лінгвістики, літературознавства, історії, психології, культурології. Знання та навички, отримані в результаті вивчення даних курсів, створюють необхідну базу для вивчення курсу.

4. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах» забезпечує наукове розуміння процесів становлення і розвитку фразеологічної системи германських мов. Матеріал робочої навчальної програми з навчальної дисципліни погруповано за одним змістовим модулем з метою раціонального й ефективного засвоєння визначеного матеріалу, стимулювання аспірантів до систематичної навчальної праці, посилення мотиваційного компоненту. Змістовий модуль передбачає поглибити знання про будову фразеологічної системи германських мов на тлі німецької мови, розширити уявлення про системність мови загалом.

5. Компетентності аспірантів, визначені навчальною дисципліною (освітнім компонентом) «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах».

Компетентності аспірантів з навчальної дисципліни (освітнього компонента) «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах» базуються на інтегральній, загальних і фахових компетентностях, визначених освітньо-науковою програмою «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки:

ПРН 13. Визначати мету власного наукового дослідження, генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.						+	
ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) та робочу гіпотезу з досліджуваної проблеми.						+	+
ПРН 15. Застосовувати принципи організації й проведення комплексних теоретичних і експериментальних досліджень в сфері філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) з урахуванням відомих наукових розвідок, міжнародних стандартів і рекомендацій.							+
ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.				+			

7. Відповідність програмних результатів навчання, методів навчання та форм оцінювання з навчальної дисципліни (освітнього компонента) «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах».

Таблиця 3

**Матриця відповідності програмних результатів навчання,
методів навчання та форм оцінювання з навчальної дисципліни
(освітнього компонента) «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах»**

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
<p>ПРН 2. Критично аналізувати та оцінювати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження і пропонувати шляхи їх вирішення.</p> <p>ПРН 3. Порівнювати і класифікувати різні наукові погляди у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію; критично аналізувати власні наукові досягнення і здобутки інших дослідників.</p> <p>ПРН 4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.</p> <p>ПРН 13. Визначати мету власного наукового дослідження, генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.</p> <p>ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) та робочу гіпотезу з досліджуваної проблеми.</p> <p>ПРН 15. Застосовувати принципи організації й проведення комплексних теоретичних і експериментальних досліджень в сфері філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) з урахуванням відомих наукових розвідок, міжнародних стандартів і рекомендацій.</p> <p>ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.</p>	<p><i>Методи організації та здійснення навчальної діяльності:</i> словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда) та практичні; репродуктивні та проблемно-пошукові; самостійної роботи.</p> <p><i>Методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності:</i> дискусія, пізнавальні ігри, створення ситуації інтересу у процесі викладення матеріалу, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід аспіранта.</p> <p><i>Методи контролю і самоконтролю в навчальній діяльності:</i> усний, письмовий, тестовий, самоконтроль і самооцінка.</p> <p><i>Логічні методи навчання:</i> моделювання, абстрагування, аналізу і синтезу, індуктивний, дедуктивний.</p> <p><i>Дослідницький метод.</i></p>	<p><i>Вхідний контроль</i> (як передумова успішної організації вивчення дисципліни).</p> <p><i>Поточний контроль</i> (оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта; проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи; передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях).</p> <p><i>Модульний контроль</i> (оцінювання модульної контрольної роботи).</p> <p><i>Підсумковий (семестровий) контроль</i> (проводиться у формі заліку/іспиту за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни).</p>

8. Система оцінювання результатів навчання (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень аспірантів)

Контроль результатів навчання аспіранта з дисципліна «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах» здійснюється у формі *вхідного, поточного, модульного та підсумкового (семестрового) контролю*. Механізм і критерії оцінювання оприлюднюються кафедрою психології педагогіки та фізичного виховання на своєму сайті та інформаційному стенді та доводяться до відома аспірантів до початку навчального року.

Вхідний контроль застосовується як передумова успішної організації вивчення дисципліни. Він дає змогу визначити наявний рівень знань аспірантів і слугує орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм організації освітнього процесу і методів навчання.

Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта. Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспірантів здійснюється *за накопичувальною системою*.

Система оцінювання результатів навчання аспірантів з дисципліни «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах»

Види навчальної діяльності аспіранта	Аудиторна навчальна робота аспіранта					Самостійна навчальна робота аспіранта		Модульна контрольна робота
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Творче есе	Ситуаційний аналіз (кейс-метод)	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	15	10	50

Модульний контроль. Семестровому контролю з навчальної дисципліни «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах» передують написання аспірантами модульної контрольної роботи.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи з дисципліни «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах»

Модульна контрольна робота включає 2 завдання, з яких кожне оцінюється за наступними *критеріями*. Відповідь на кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється за 25-бальною шкалою.

23-25 балів виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

18-22 бали виставляються за умови, що відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

15-17 балів виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

14 балів і менше виставляється за умови відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань аспіранта.

Виконане завдання має включати такі складники: обґрунтування актуальності, викладення змісту, висновки.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання аспірантів на завершальному етапі вивчення дисципліни.

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота аспіранта	50
		2. Модульна контрольна робота (МКР)	50
		3. Залік	

Аспірант вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Незалежно від форми здобуття третього рівня вищої освіти (очної (денної і вечірньої) і заочної) аспіранти зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

У разі неможливості аспірантам вечірньої та заочної форми здобуття освіти відвідувати всі аудиторні заняття з об'єктивних причин, вони складають індивідуальний графік відвідувань (не менше 50%), а решту завдань виконують дистанційно. Аспіранти погоджують цей графік із викладачем і відділом науково-дослідної роботи. Графік повинен бути затверджений проректором з наукової роботи.

Якщо аспіранти денної форми здобуття вищої освіти через поважні причини (хвороба, надзвичайні сімейні обставини тощо) не можуть відвідувати певну кількість аудиторних занять, вони мають їх відпрацювати. Процедура та форми терміни відпрацювання аспірантами денної форми здобуття освіти пропущених занять із навчальної дисципліни визначає кафедра психології, педагогіки і фізичного виховання і доводить до відома аспірантів конкретні графіки відпрацювання пропущених занять з дисципліни і критерії оцінювання.

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Тенденції розвитку фразеологічної системи в германських мовах» проводиться у формі заліку за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Оцінювання на заліку здійснюється за національною шкалою, за 100-бальною шкалою і шкалою ЄКТС. На заліку екзаменатор виставляє семестровий рейтинговий бал, оцінку за залік (“зараховано / не зараховано”), кількість балів за 100-бальною шкалою й оцінку за шкалою ЄКТС.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з навчальної дисципліни 60 і вище, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку у шкалі ЄКТС без складання заліку. Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік.

Якщо аспірант на заліку отримав підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою “не зараховано”, то, крім цієї оцінки, у відомості обліку успішності йому незалежно від набраного семестрового рейтингового балу виставляється оцінка FX за шкалою ЄКТС і 0 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно

На заліку у графі відомості обліку успішності “Відмітка про залік” викладач виставляє:

- оцінку за залік за національною шкалою (“зараховано”);
- кількість балів, що відповідає підсумковому рейтинговому балу аспіранта з навчальної дисципліни (кількість балів за 100-бальною шкалою);
- оцінку за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E).

В Індивідуальний навчальний план аспірант записує точну назву дисципліни (абревіатури не допускаються), кількість годин і кредитів, підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою, кількість балів за 100-бальною шкалою і оцінку за шкалою ЄКТС.

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно із темами, що винесені на самостійне опрацювання)	Кількість годин						
		Денна форма				Заочна форма		
		Разом	у тому числі			Разом	у тому числі	
			лекції	семінарські / практичні заняття	самостійна робота		лекції	семінарські / практичні заняття
<i>Змістовий модуль 1.</i>								
1.	Атрибути нової лінгвістичної парадигми: теоантропокосмічна, прагматична, експерієнталістська, синергетична, когнітивно-дискурсивна	18	4	2	12			
2.	Зв'язок мовної парадоксальності, представленої у фразеологізмах, з операціями й особливостями етнічної свідомості, семіотичними закономірностями мови	18	4	2	12			
3.	Ціннісні орієнтації етнічної	18	4	2	12			

10. Рекомендована література (у тому числі Інтернет ресурси)

Основна (базова):

1. Berk, Laura E. (2020): *Entwicklungspsychologie*. Hallbermoos: Pearson.
(<https://ebookcentral.proquest.com/lib/ufb/reader.action?docID=6148207&ppg=1>)
2. Bertram, Georg W./ Liptow, Jasper. (2002): *Holismus in der Philosophie. Eine Einleitung*. In: *Holismus*
3. Bertram, Georg W./ Liptow, Jasper. (2002): *Holismus in der Philosophie. Eine Einleitung*. In: *Holismus in der Philosophie: ein zentrales Motiv der Gegenwartsphilosophie*. Bertram, Georg W. (Hrsg.). Weilerswist: Velbrück Wissenschaft.
4. Bolla, Peter de. (2013): *The Architecture of Concepts. The Historical Formation of Human Rights*. New York: Fordham University Press.
5. Bolla, Peter de. (2013): *The Architecture of Concepts. The Historical Formation of Human Rights*. New York: Fordham University Press.
6. Burger, Harald u. a. (Hrsg.). (2007): *Phraseologie-Phraseology. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*. Berlin; New York: De Gruyter.
7. Burger, Harald. (2015): *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
8. Dobrovol'skij, Dmitrij/ Piirainen, Elisabeth. (2010): *Idioms: Motivation and etymology*. In: *Yearbook of Phraseology*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 73–96.
9. Dobrovol'skij, Dmitrij. (1995): *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
10. Dobrovol'skij, Dmitrij/ Piirainen, Elisabeth. (2009): *Zur Theorie der Phraseologie: Kognitive und kulturelle Aspekte*. Tübingen: Stauffenburg Verlag brigitte Narr GmbH.
11. Donalies, Elke. (2009): *Basiswissen. Deutsche Phraseologie*. Tübingen/ Basel: A. Francke Verlag.
12. Essig, Rolf-Bernhard. (2007): *Wie die Kuh aufs Eis kam. Wundersames aus der Welt der Worte*. Berlin: Aufbau Verlag GmbH & Co. KG. Essig, Rolf-Bernhard. (2009):
13. Fleischer, Wolfgang. (1997): *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
14. Földes, Csaba. (1996): *Deutsche Phraseologie kontrastiv: intra- und interlinguale Zugänge*. Heidelberg: Groos.
15. *in der Philosophie: ein zentrales Motiv der Gegenwartsphilosophie*. Bertram, Georg W. (Hrsg.). Weilerswist: Velbrück Wissenschaft.
16. Kuße, Holger. (2011): *Kulturwissenschaftliche Linguistik*. In: *Interkulturelle Linguistik im Aufbruch. Das Verhältnis von Theorie, Empirie und Methode*. Földes, Csaba. (Hrsg.). Tübingen: Narr, S. 117–136.
17. Luhmann, Niklas. (1980): *Gesellschaftsstruktur und Semantik. Studien zur Wissenssoziologie der modernen Gesellschaft. Bd.1*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
18. Piirainen, Elisabeth. (2008): *Figurative phraseology and culture Piirainen*. In: *Phraseology: an interdisciplinary perspective*. Granger, Sylviane/ Meunier, Fanny. (Eds.). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 207–228.
19. *Warum die Schweine pfeifen. Wundersames aus der Welt der Worte*. Berlin: Aufbau Verlag GmbH & Co. KG.
20. Luhmann, Niklas. (1980): *Gesellschaftsstruktur und Semantik. Studien zur Wissenssoziologie der modernen Gesellschaft. Bd.1*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

21. Kuße, Holger. (2011): Kulturwissenschaftliche Linguistik. In: Interkulturelle Linguistik im Aufbruch. Das Verhältnis von Theorie, Empirie und Methode. Földes, Csaba. (Hrsg.). Tübingen: Narr, S. 117–136.
22. Piirainen, Elisabeth. (2008): Figurative phraseology and culture Piirainen. In: Phraseology: an interdisciplinary perspective. Granger, Sylviane/ Meunier, Fanny. (Eds.). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 207–228.
23. Селіванова, Олена Олександрівна. (2008): Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К.
24. Современный холизм. (1994): Штанько, Валентина Игоревна (ред.). Харьков: ХТУРЭ.
25. Стернин, Иосиф Абрамович. (2011): Методика исследования структуры концепта. В: Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж, 58–65.
26. Телия, Вероника Николаевна. (1996): Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа „Языки русской культуры“.
27. Манчул, Богдана/ Марчук, Михайло. (2012): Лінгвістична парадигма в структурі гуманітарно-наукової методології. В: Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія, 621–622, 59–65. (http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2012_621-622_13)
28. Маслова, Валентина Авраамовна. (2001): Лингвокультурология. М.: Издательский центр Академия.
29. Маслова, Валентина Авраамовна. (2008): Когнитивная лингвистика. Мн.: ТетраСистемс.

Додаткова:

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. - Харків: Вища шк., 1987. - 135 с.
2. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. - Харків: Вища шк., 1983. - 137 с.
3. Ашукин Н.С., Ашукина М.Г. Крылатые слова. Литературные цитаты. Образные выражения. - М.: Художественная литература, 1987.
4. Батюк Н.О. Фразеологічний словник. - К.: Радянська школа, 1966.
5. Бойко В.М. Структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом // Література та культура Полісся. - Ніжин, 2007. - Вип. 36. - С. 5.
6. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. - К, 1993. - 515 с.
7. Гак В.Г. Грамматика и тип словаря // Слово в грамматике и словаре. - М., 1984. - С. 42-50.
8. Душенко К.В. Большая книга афоризмов. - М.: Эксмо, 2003.
9. Коваль А. Слово про слово. -К.: Радянська школа, 1986.
10. Коваль А. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. - К.: Либідь, 2001.
11. Мокиенко В.М. В глубь поговорки. - М: Просвещение, 1975.
12. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. -К.: Наукова думка, 1973.